

Az interaktív hipermediális technológiák, különösen a World Wide Web használatának elterjedése a társadalomtudományok számára is egyre nagyobb kihívást jelent. Az internet a társadalmi kommunikáció tere és médiuma, s ekként a társadalomtudományok számára nem csupán a kutatás tárgyát képezi, hanem a tudományos elemzés és közlés közegét is. E technológiák használata a társadalomtudományokban alapvetően három szinten jelenik meg. Az első szintet gyakorlatilag az olyan egyszerű prezentációk jelentik, melyek egy-egy kutatás eredményeinek a világhálón elérhető e-bookban (pl. pdf-formátumban), vagy egy nyomtatott könyv struktúráját követő weblapon történő közzétételét valósítják meg. Ez a forma lényegében nem, vagy csupán nagyon alacsony szinten él a hipertextualitás adta lehetőségekkel, a webes publikációt csupán a papír alapú olcsóbb és könnyebben terjeszthető alternatívájának tekinti. A második szintet azok az összetett prezentációk jelentik, melyekben – az előzővel ellentétben – a multimediális elemek nem csupán illusztratív funkciót töltenek be, hanem az érvelés szerves részeként, mint annak hordozói a szöveggel egyenrangú szerepet játszanak. E szintre jellemző a multimedialitás tudatos, analitikus illetve kommunikatív eszközként történő használata, ami arra a felismerésre épül, mely szerint a multimédia mint összetett egész képes olyan tartalmak közvetítésére, melyeket a szövegek, képek, grafikák, hang és videofelvételek önállóan nem tudnak kommunikálni. A felhasználó ezen a szinten is lehetőséget kap a szerzői szövegek linearitásának felbontására, az önálló státusú multimédiás elemek szövegtől független megismerésére, ám ez leginkább a harmadik szinten teljesedik ki, ahol a felhasználó – mint a dekonstrukció posztmodern olvasója, aki az olvasás aktusában újra is írja a szöveget – a hiperhivatkozások összetett hálózatában saját útvonalakat hozhat létre, vagy akár hozzá is szólhat (írhat) a Szerzői szövegekhez. Ezt, az író-szöveg-olvasó közötti összetett kapcsolatrendszer megvalósító szintet nevezzük interaktívnek, s az ekként létrejövő produktumot – megfelelő magyar kifejezés még nem lévén rá, angolul – Etnographic Hypermedia Environment-nek. Míg az első szintet számtalan produktum képviseli, addig a második, s kivált a harmadik szinten nagyon kevés példát találunk.

A brú fono-foto-video-téka készítésekor a második szintet céloztuk meg, hosszú távon pedig szeretnénk elérni az interaktivitás szintjét is, vagyis egy olyan, a weben folyamatosan jelen lévő, fejleszthető prezentációt kívántunk megvalósítani, mely:

- alapvetően – többnyelvű – tudományos, elemző szerzői szövegekre építve közelíti meg a brú kultúrát, vagyis szövegközpontú és a szövegeken keresztül megjelenített interpretátor végig kezében is tartja a megismerés folyamatát, ugyanakkor
- a multimédia lehetőségeit kihasználva az audiovizuális anyagokat az elemzésben a szöveggel egyenlő státusban kezeli, és
- lehetőséget ad a felhasználónak arra, hogy a szövegek által vezetve de azoktól függetlenül is mozoghasson az anyagban.

A megvalósítás technikai jellemzői:

1. A struktúra.

A téka az MTA Néprajzi Kutatóintézetének honlapján, annak „Tudástárában” teljesen önálló egységként került elhelyezésre, vagyis jóllehet nem rendelkezik önálló domain-névvel (csak a www.etnologia.mta.hu-n keresztül érhető el), mégis a site fájlstruktúrájában önálló alkönyvtárként jelenik meg, önálló stíluslappal, és index oldallal. Ez a megoldás lehetővé teszi, hogy a tékában szereplő – a jövőben növekvő számú anyagok – egységes korpuszt alkossanak. Miután a struktúra átláthatóbb, egyszerűbbé válik az anyagban történő navigáció, követhetőbb a

hivatkozások hálózata s lehetőség nyílik olyan összetett keresések elvégzésére is, melyek kizárólag erre az anyagra vonatkoznak.

2. A felhasználói felület (az interfész) és navigáció

Egy összetett hipermediális rendszer interfésze mindig egyfajta metafora-szerepet is betölt, vagyis egy olyan „képet” hív elő a felhasználóban, melynek mentén a rendszer struktúrája értelmezhetővé válik, s a benne történő navigálás is egyszerűsödik. A téka alapvető metaforája a könyv. Erre utal a kezdőlap könyvgerincet idéző grafikája, illetve a felhasználói felület függőlegesen két egyenlő részre történő felosztása, az anyagban történő navigálást szolgáló oldal „tartalom”-ként történő megnevezése. Azzal ugyanakkor, hogy a függőlegesen kettéosztott felületen következetesen bal oldalt a szövegeket, jobb oldalt pedig a képeket illetve multimédiás elemeket helyeztük el, azt próbáltuk hangsúlyozni, hogy a képek a szövegekkel egyenlő rangúak.

Az egész projekt kivitelezése során, s így a felhasználói felület tervezésekor is tekintettel voltunk a webes ergonómia szabályaira, s a lehető legegyszerűbb, legegyszerűbb felület kialakítását céloztuk meg, hogy a grafikai illetve díszítő elemek ne nyomják el a lényegi közléseket, illetve, hogy azok is – az interfész-metafora részeként – az anyag megismerését szolgálják. Így az egész projektben háttérként használt, sámféldíszít ábrázoló kép utal a projekt témájára, illetve struktúrájára: a rendszer alapvető csomópontjai az egyes szövegek, melyekből a képek lineárisan építkező elágazásokat képeznek.

Így a téka hipertext rendszere multilineáris struktúrát mutat: az egyes szövegek narratív-lineáris struktúrájában a kapcsolódó képek képeznek elágazásokat és hoznak létre – lényegileg a szöveghez tartozó, de olykor önállóan is értelmezhető – újabb narratív szálakat. Ezek a szálak azonban egyfelől kereszthivatkozásokkal, másfelől a többféle kontextusban is előforduló képek révén egymással is kapcsolatot tartanak, ám ez a kapcsolt nem annyira erős és összetett, hogy a multilineáris struktúrát felbontva hálózatossá alakítsa a hipertext rendszerét.

3. Programozás, fájlformátumok

A projekt statikus – vagyis önálló címmel rendelkező, s ezért önállóan is hivatkozható – xhtml oldalakból épül fel, melyekben esetenként javascriptet elemeket használtunk. A programozás során célunk a kreatív html-nyelvhasználat és a maximális kompatibilitás (szabványosság vagy validitás) közötti optimális egyensúly elérése volt. A kreativitás esetünkben a css stíluslapok olyan alkalmazását jelentette, mely lehetővé teszi például, hogy linktípusokat létrehozva differenciált - pl. a hivatkozott oldalak tartalma illetve jellege szerint megkülönböztetett – hivatkozásokat hozzunk létre. Miután a Microsoft Internet Explorer nem támogatja teljeskörűen a stíluslapok alkalmazását, az optimális megoldás eléréséhez kompromisszumot kellett kötnünk, és a felhasználók számára Mozilla Firefox böngésző használatát ajánljuk.

Ahol erre lehetőségünk volt, a fejlesztés során nyílt forráskódú, szabad szoftvereket használtunk.

A maximális kompatibilitásra és a gyors letöltésre törekedve határoztuk meg a multimédia fájlok méretét és formátumát:

- képek: hosszabbik oldala egységesen 450 pixel, 96 dpi felbontású, 8-as tömörítésű .jpg;
- videók: 360x288 pixel méretű .swf fájlok. Tömörítésük során az elérhető legmagasabb minőségben kódoltunk, hogy a film részletei se vesszenek el.
- hanganyagok: 128 kbps fix bitrátájú .mp3 fájlok.

Ezek a méretek

- megfelelően kicsik ahhoz, hogy alacsonyabb sávszélesség mellett is élvezhető és használható legyen a téka,

- eléggé alacsonyak ahhoz, hogy illetéktelenül ne lehessen másodlagosan felhasználni az anyagokat, ugyanakkor
- elégségesek ahhoz, hogy élvezhetőek és informatívak legyenek.

4. Szerzői jogi kérdések

A téka anyagai a [Creative Commons Nevezd meg!-Ne add el!-Ne változtasd! 2.5 Magyarországi Licenc feltételeinek megfelelően szabadon felhasználhatóak](#). Ez a licenc lehetővé teszi az anyagok ingyenes használatának biztosítása mellett felhasználásuk ellenőrzését is. A felhasználó kötelezettségei a licenc szerint:

- a felhasznált anyaghoz kapcsolódó információk, vagyis esetünkben a szerző és a forrás megjelölése.
- a téka anyagait semmilyen formában sem lehet továbbértékesíteni, kereskedelmi forgalomba hozni;
- a téka anyagait csak változatlan formában szabad felhasználni, vagyis nem készíthetők belőle átdolgozások, származékos művek – ami nem zárja ki a szabályos idézés lehetőségét.

A licenc megfelel a tudományos szövegek etikus kezelésével kapcsolatos elvárásoknak.

A licencet kiegészítettük egy további ponttal, mely szerint a felhasználó köteles az idézés, hivatkozás, recenziálás illetve bármilyen felhasználás tényéről és helyéről a szerzőt értesíteni.

5. Fejlesztés

A téka tartalmi fejlesztése mellett a felhasználói eszköztár további finomítását, fejlesztését is tervezzük, például:

- a jelenleg az interpretáció eszközeként használt hipertext-képsorozatok (az interpretáció által meghatározott szempontok szerint hiperlinkekkel összekapcsolt képek sorozata) mellé egy, a kulcsszavazott képekből szervezett, a felhasználó által szabadon lekérdezhető adatbázis;
- a képek egyes részleteit szükség esetén kinagyíthatóvá tevő javascript alkalmazás;
- felhasználói visszacsatolást lehetővé tétele;
- interaktív szöveges vagy audió kommentárok integrálása a képpoldalakba.

Nagy Károly Zsolt
tudományos segédmunkatárs, webmester
MTA NKI